

Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU22

Barnpornografibrottet och preskription av brott mot barn

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag om ändringar i brottsbalken och rättegångsbalken.

Förslaget innebär att minimistrafvet för grovt barnpornografibrott höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år, att den som skildrar ett barn i pornografisk bild ska kunna straffas för barnpornografibrott även om han eller hon inte haft uppsåt till men varit oaktsam i fråga om omständigheten att den som skildras är under 18 år samt att preskription avskaffas för våldtäktsbrott och könsstympningsbrott som begåtts mot barn.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2020.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår elva motionsyrkanden.

I betänkandet finns fem reservationer (M, SD, C, KD, L) och ett särskilt yttrande (M).

Behandlade förslag

Proposition 2019/20:69 Barnpornografibrottet och preskription av brott mot barn.

Fyra yrkanden i följdmotioner.

Sju yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2019/20.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Barnpornografibrottet och preskription av brott mot barn	6
Reservationer	20
1. Höjda straff m.m., punkt 2 (KD)	20
2. Brottets benämning, punkt 3 (M, C, KD, L)	20
3. Brottets placering i brottsbalken, punkt 4 (C, KD, L)	21
4. Preskription, punkt 5 (M, KD, L)	21
5. Preskription, punkt 5 (SD)	22
Särskilt yttrande	24
Preskription, punkt 5 (M)	24
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	25
Propositionen	25
Följdmotionerna	25
Motioner från allmänna motionstiden 2019/20	25
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	27

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Barnpornografibrottet och preskription av brott mot barn

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:69 punkterna 1 och 2.

2. Höjda straff m.m.

Riksdagen avslår motion

2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 10.

Reservation 1 (KD)

3. Brottets benämning

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15 i denna del,

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 47 i denna del och

2019/20:3359 av Lina Nordquist m.fl. (L) yrkande 6 i denna del.

Reservation 2 (M, C, KD, L)

4. Brottets placering i brottsbalken

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15 i denna del,

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 47 i denna del,

2019/20:3359 av Lina Nordquist m.fl. (L) yrkande 6 i denna del och

2019/20:3490 av Helena Vilhelmsson (C).

Reservation 3 (C, KD, L)

5. Preskription

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:1495 av Lotta Olsson (M) yrkande 1,

2019/20:2826 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 3,

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 43 och

2019/20:3489 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkandena 1–3.

Reservation 4 (M, KD, L)

Reservation 5 (SD)

Stockholm den 26 mars 2020

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Magdalena Schröder (M), Johan Hedin (C), Linda Westerlund Snecker (V), Katja Nyberg (SD), Josefin Malmqvist (M), Joar Forssell (L), Anna Johansson (S), Anna-Caren Säterberg (S), Lawen Redar (S), Rikard Larsson (S) och Janine Alm Ericson (MP).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens proposition 2019/20:69 Barnpornografibrottet och preskription av brott mot barn. I propositionen föreslår regeringen att minimistraffet för grovt barnpornografibrott ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år, att den som skildrar ett barn i pornografisk bild ska kunna straffas för barnpornografibrott även om han eller hon inte haft uppsåt till men varit oaktsam i fråga om omständigheten att den som skildras är under 18 år samt att preskription avskaffas för våldtäktsbrott och könsstympningsbrott som begåtts mot barn.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Med anledning av propositionen har två motioner väckts. I betänkandet behandlar utskottet även fem motioner från allmänna motionstiden 2019/20. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Det kan nämnas att riksdagen tidigare har tillkännagett att regeringen ska låta göra en översyn av om preskriptionstiden för sexualbrott och andra allvarliga övergrepp mot barn kan tas bort (bet. 2013/14:SoU23 punkt 6, rskr. 2013/14:326).

Vidare har riksdagen tillkännagett för regeringen att preskriptionstiden för vissa sexualbrott bör avskaffas respektive förlängas (bet. 2018/19:JuU11 punkt 59, rskr. 2018/19:181).

Utskottets överväganden

Barnpornografibrottet och preskription av brott mot barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag om ändringar i brottsbalken och rättegångsbalken. Ändringarna innebär att minimistraflet för grovt barnpornografibrott höjs, att det införs straffansvar för den som skildrar ett barn i pornografisk bild och varit oaktsam i fråga om omständigheten att den som skildras är under 18 år samt att preskription avskaffas för våldtäktsbrott och könsstympningsbrott som begåtts mot barn.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. höjt minimistraflet för barnpornografibrott, höjt maximistraflet för grovt barnpornografibrott, ändrad beteckning och placering i brottsbalken av barnpornografibrott samt avskaffad preskription för fler brott mot barn än de som omfattas av lagförslaget.

Jämför reservation 1 (KD), 2 (M, C, KD, L), 3 (C, KD, L), 4 (M, KD, L) och 5 (SD) samt det särskilda yttrandet (M).

Gällande rätt

Barnpornografibrott

Straffbestämmelsen om barnpornografibrott finns i 16 kap. 10 a § brottsbalken och straffbelägger den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
5. innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till.

Straffet för barnpornografibrott är fängelse i högst två år. Om brottet är ringa döms förövaren till böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är att anse som grovt döms han eller hon för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om ett brott är grovt ska särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet

som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt (16 kap. 10 a § femte stycket brottsbalken). Kriterierna är exemplifieringar och uppräkningslistan är således inte avsedd att vara uttömmande. Det är därför inte uteslutet att ett brott bedöms som grovt även om ingen av de uppräknade omständigheterna föreligger. Inte heller är det nödvändigt att det i de angivna fallen alltid döms för grovt brott. En helhetsbedömning ska alltid göras.

Utöver de gärningar som är kriminaliserade genom barnpornografibrott är det också straffbart att av oaksamhet sprida barnpornografiska bilder, om spridningen sker i yrkesmässig verksamhet eller förvärvssyfte (16 kap. 10 a § fjärde stycket brottsbalken).

I 16 kap. 10 b § brottsbalken regleras ansvarsfrihet för barnpornografibrott i vissa fall.

Försök till barnpornografibrott av normalgraden är straffbart liksom försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott (16 kap. 17 § brottsbalken). Anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med de generella medverkansbestämmelserna i 23 kap. 4 § brottsbalken.

Regler om preskription

Regler om preskription finns huvudsakligen i 35 kap. brottsbalken och gäller även på specialstraffrättsens område.

Enligt 35 kap. 1 § första stycket gäller att påföljd för brott (åtalspreskription) inte får dömas ut om inte den misstänkte häktats eller fått del av åtal för brottet inom

- två år, om det inte kan följa svårare straff på brottet än fängelse i ett år
- fem år, om svåraste straffet är högre men inte över fängelse i två år
- tio år, om svåraste straffet är högre men inte över fängelse i åtta år
- femton år, om svåraste straffet är fängelse på viss tid över åtta år
- tjugofem år, om fängelse på livstid kan följa på brottet.

Av bestämmelsens andra stycke framgår att om en handling innefattar flera brott får påföljd dömas ut för alla brotten så länge påföljd kan dömas ut för något av dem. Tiderna som anges ovan ska enligt 35 kap. 4 § samma balk som huvudregel räknas från den dag då brottet begicks.

Vidare finns i 35 kap. 4 § bestämmelser om en senareläggning av utgångspunkten för preskriptionsberäkning för sexualbrott som riktat sig mot barn och brott mot lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor och försök till sådana brott. Preskriptionstiden börjar i dessa fall den dag då målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år.

I 35 kap. 6 § finns bestämmelser om absolut preskription, dvs. tider som gäller oberoende av om häktning skett eller åtal delgetts. Enligt bestämmelsen får inte i något fall påföljd dömas ut sedan det från den dag som anges i 4 § (dvs. som huvudregel sedan den dag då brottet begicks) har gått

- fem år, om det inte kan följa svårare straff på brottet än böter och tid för att döma ut påföljd för brottet bestäms enligt 1 § 1
- femton år, om det svåraste straffet är högre men inte över fängelse i två år
- trettio år i övriga fall.

I 35 kap. 8 § finns bestämmelser om s.k. påföljdspreskription. Dessa regler innebär att ett fängelsestraff som inte har börjat verkställas inom en viss tid från det att domen vann laga kraft bortfaller. Ett fängelsestraff på högst ett år bortfaller således om det inte har börjat verkställas inom fem år från det att domen vann laga kraft. För ett fängelsestraff på livstid gäller en preskriptionstid på trettio år.

Enligt 35 kap. 2 § gäller dock inte bestämmelserna om bortfallande av påföljd för vissa allvarliga brott, nämligen

- mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § brottsbalken,
- folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,
- terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, och
- försök till dessa brott.

Bestämmelserna om slopad preskription tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att döma till påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

Propositionen

Om barnpornografibrottet

En höjning av minimistraffet för grovt barnpornografibrott

Regeringen konstaterar att teknikutvecklingen har gjort det lättare att söka upp och ta del av övergreppsmaterial än när straffbestämmelsen om grovt barnpornografibrott infördes. När en bild väl har fått spridning på internet är det svårt att hindra ytterligare spridning. För den som drabbas kan vetskapen om att andra har möjlighet att fortsätta titta på bilden innebära ett svårt lidande och en känsla av att övergreppet inte tar slut. Mycket talar för att de sexuella övergrepp som dokumenteras blir allt grövre och ofta innefattar våld och övergrepp mot mycket unga barn. Det finns också uppgifter om att efterfrågan på övergreppsbilder ökar i takt med att utbudet ökar, vilket i sin tur leder till ökad produktion och sexuella övergrepp på barn i samband med produktionen. Barnpornografiskt material kan även bidra till att sexuella övergrepp ”normaliseras” för både förövare och offer. Enligt regeringens mening innebär den utveckling som skett att allvarliga former av barnpornografibrott bör ses som mer klandervärda än tidigare.

Den skärpta synen på brottsligheten återspeglas enligt regeringens uppfattning inte fullt ut i straffnivån för grovt barnpornografibrott.

Straffskalan bör därför skärpas genom att straffminimum för brottet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Avsikten är inte att påverka gränsdragningen mellan brott av normalgraden och grovt brott.

Ett förändrat skuldrekvisit

Enligt lagförslaget ska den som skildrar ett barn i pornografisk bild kunna straffas för barnpornografibrott även om han eller hon inte haft uppsåt till men varit oaktsam i fråga om omständigheten att den som skildras är under 18 år.

Regeringen anför i sammanhanget att ansvar för barnpornografibrott vid skildring av ett verkligt barn vars pubertetsutveckling är fullbordad kräver att gärningsmannen hade uppsåt till att barnet var under 18 år. Vid sexualbrott mot barn gäller dock ett annat skuldrekvisit. Även den som inte hade uppsåt till men var oaktsam i fråga om omständigheten att barnet inte hade uppnått viss ålder kan dömas till ansvar (6 kap. 13 § brottsbalken). Där föreskrivs således undantag från det allmänna kravet på uppsåt enligt 1 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Jämfört med sexualbrotten ställs i detta avseende alltså ett strängare krav i fråga om gärningsmannens skuld för att kunna dömas för barnpornografibrott genom skildring. Detta skulle kunna leda till att den som varit oaktsam i fråga om barnets ålder döms för ett sexualbrott mot barn men frias från barnpornografibrott eftersom personen inte haft uppsåt till att den som skildras var under 18 år. I praktiken torde problemet sällan uppkomma, men det är otillfredsställande att två bestämmelser som delar skyddsintresse har olika krav i fråga om gärningsmannens skuld. Enligt regeringen är det motiverat att samma skuldrekvisit gäller för barnpornografibrott genom skildring som för sexualbrott i fråga om barnets ålder. En gärningsman torde ha samma möjlighet att få klarhet i åldern på personen han eller hon avbildar som den har som genomför sexuella handlingar med någon. Regeringen konstaterar att det enligt grundläggande straffrättsliga principer kommer att vara åklagaren som har den fulla bevisbördan för att ett brott har begåtts. Detta bör självklart gälla även för gärningsmannens oaktsamhet i fråga om den skildrade personens ålder.

Kvalifikationsgrunder för grovt barnpornografibrott

I fråga om kvalifikationsgrunderna för grovt barnpornografibrott föreslogs i den promemoria som föregått propositionen (Ds 2018:23) att den omständigheten att brottet begåtts yrkesmässigt ska utgå och att de kvalificerande omständigheterna placeras i en annan ordning. Regeringen anser dock att det inte ska göras några förändringar i denna del och anger bl.a. följande:

Vid bedömningen av om ett barnpornografibrott är grovt ska domstolen göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. De kriterier som anges i bestämmelsen är exemplifieringar och uppräkningslistor således inte avsedd att vara uttömmande. Det är därför inte uteslutet att ett brott bedöms som grovt även om ingen av de uppräknade omständigheterna föreligger. För att ett brott ska bedömas som grovt bör

emellertid i princip krävas att omständigheterna i det enskilda fallet framstår som försvarande i motsvarande grad som normalt gäller i de fall som anges i lagens exemplifiering (se t.ex. NJA 2018 s. 634 p. 10). Inte heller är det nödvändigt att det i de angivna fallen alltid döms för grovt brott. Som Jönköpings tingsrätt pekar på saknar rekvisitens inbördes placering betydelse för bedömningen av brottets rubricering. Även Rädda Barnen framhåller att den förändrade ordningsföljden inte har någon betydelse för domstolarnas rättstillämpning. Att nu placera kvalifikationsgrunderna i en annan ordning framstår enligt regeringen därför inte som ändamålsenligt. En sådan lagändring skulle dessutom riskera att det vid tillämpningen av straffbestämmelser om andra grova brott läggs vikt vid i vilken ordningsföljd de kvalificerande omständigheterna räknas upp. Konsekvenserna av en sådan förändring i tillämpningen kan inte överblickas.

Mot denna bakgrund menar regeringen att förslagen om ändrad ordningsföljd inte bör genomföras. Det finns dock anledning att understryka att det enligt bestämmelsens ordalydelse inte finns något krav på att bilder med i hög grad integritetskränkande innehåll ska uppgå till viss mängd. I förarbetena till när grovt barnpornografibrott infördes anges tvärtom att straffskalan för grovt brott bör kunna tillämpas vid framställning eller hantering även av en enskild film om filmen i fråga visar ett barn som utsätts för särskilt hänsynslös behandling under förutsättning att filmen kan antas vara en dokumentation av ett verkligt övergrepp. Det uttalas även att det bör räcka med att någon kvalificerande omständighet föreligger, under förutsättning att gärningens straffvärde totalt sett motiverar att brottet bedöms som grovt (se prop. 1997/98:43 s. 97).

Regeringen konstaterar vidare att den tredje kvalifikationsgrunden som nämns i lagtexten är att brottet avsett en särskilt stor mängd bilder. Den kvalifikationsgrund som främst tar hänsyn till graden av kränkning av det avbildade barnet är den fjärde, att brottet avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt. För att de sistnämnda omständigheterna ska få genomslag vid brottets rubricering synes det i praxis, enligt den genomgång som görs i promemorian, krävas ett relativt stort antal bilder, trots att varken lagtext eller förarbeten hindrar en tillämpning där brottet bedöms som grovt även om antalet grova övergreppsbilder är litet. Det finns enligt promemorian därför skäl att tydligare lyfta fram allvaret i kränkningen av det enskilda barn som bilden förmedlar. Detta uppges kunna ske genom att omständigheterna att barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt placeras först bland de kvalificerande omständigheterna i bestämmelsen.

Regeringen fastslår att vid bedömningen av om ett barnpornografibrott är grovt ska domstolen göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. De kriterier som anges i bestämmelsen är exemplifieringar och uppräkningslistor således inte avsedda att vara uttömmande. Regeringen framhåller i sammanhanget två remissinstansers påpekanden att rekvisitens inbördes placering saknar betydelse för bedömningen av brottets rubricering och att en ändrad ordningsföljd inte har någon betydelse för domstolarnas rättstillämpning. Att nu placera kvalifikationsgrunderna i en annan ordning framstår enligt regeringen därför inte som ändamålsenligt. En sådan

lagändring skulle dessutom riskera att det vid tillämpningen av straffbestämmelser om andra grova brott läggs vikt vid i vilken ordningsföljd de kvalificerande omständigheterna räknas upp. Konsekvenserna av en sådan förändring av tillämpningen kan inte överblickas.

Mot denna bakgrund menar regeringen att förslagen om ändrad ordningsföljd inte bör genomföras. Regeringen understryker dock att det enligt bestämmelsens ordalydelse inte finns något krav på att bilder med i hög grad integritetskränkande innehåll ska uppgå till en viss mängd. I förarbetena till när grovt barnpornografibrott infördes angavs tvärtom att straffskalan för grovt brott borde kunna tillämpas vid framställning eller hantering även av en enstaka film om filmen i fråga visade ett barn som utsattes för särskilt hänsynslös behandling under förutsättning att filmen kunde antas vara en dokumentation av ett verkligt övergrepp. Det uttalades även att det borde räcka med att någon kvalificerande omständighet förelåg, under förutsättning att gärningens straffvärde totalt sett motiverade att brottet bedömdes som grovt (se prop. 1997/98:43 s. 97).

Brottsbeteckningen

Vad gäller brottsbeteckningen konstaterar regeringen att det framförts kritik mot den nuvarande beteckningen, bl.a. att den riskerar att förminska det övergrepp och den kränkning som bilden förmedlar och innebär. Regeringen anser dock att den beteckning som flera remissinstanser förespråkar – ”dokumenterat sexuellt övergrepp mot barn” – utesluter bilder som inte avser ett bakomliggande brott och också passar sämre för brott som begås genom skildring. Till det kommer att sexuellt övergrepp mot barn i sig är en brottsbeteckning för ett visst sexualbrott mot barn (6 kap. 5 § brottsbalken). I promemorian diskuteras andra förslag, men enligt regeringen kan det riktas invändningar mot samtliga dessa förslag. Regeringen finner att den nuvarande beteckningen rent språkligt inkluderar samtliga bilder och gärningsformer som omfattas av straffbestämmelsen. Brottsbeteckningen är tydlig, relativt kort och lätt för allmänheten att förstå och ta till sig. Den speglar att det rör sig om brottsliga förfaranden med vissa bilder och bör knappast kunna förväxlas med hantering av laglig vuxenpornografi. Beteckningen är dessutom inarbetad, och några problem i tillämpningen av bestämmelsen till följd av dess beteckning har enligt promemorian inte framkommit. Regeringen anser i likhet med promemorian att skälen för att ändra brottsbeteckningen inte framstår som tillräckligt starka, varför den nuvarande beteckningen bör vara kvar.

I promemorian föreslås att ringa barnpornografibrott ska få en egen beteckning, till skillnad från i dag då det förvisso finns en särskild straffskala för brott som är ringa men där barnpornografibrott ändå används som gemensam beteckning för såväl normalgradsbrottet som den ringa graden. Regeringen anser att det i och för sig finns skäl för en egen brottsbeteckning men menar att risken för att brottsbeteckningen ”ringa barnpornografibrott” skulle uppfattas som stötande väger över. Enligt regeringen finns det därmed inte tillräckliga skäl att införa en sådan beteckning.

Barnpornografibrottets placering

När det gäller brottets placering konstaterar regeringen i propositionen att straffbestämmelsen om barnpornografibrott har dubbla skyddsintressen genom att den ska skydda det enskilda avbildade barnet från att kränkas men också skydda barn i allmänhet från den kränkning som barnpornografiska skildringar innebär. Regeringen redogör för de argument som framhållits av flera remissinstanser för att placera brottet i 6 kap. brottsbalken. Ett av dessa argument är att en flytt av brottet skulle stärka barnets ställning som målsägande i rättsprocessen. Regeringen anför att en placering av straffbudet i 6 kap. brottsbalken emellertid skulle kunna få verkningar som är svåra att förutse. Ett innehav av barnpornografiska bilder består inte sällan av tiotusentals eller hundratusentals bilder. Bilderna kan föreställa barn från olika delar av världen och vara framställda under en lång tidsperiod. Samma barn kan förekomma på bilder i många utredningar under ett stort antal år. Om avbildade barn i större utsträckning skulle få ställning som målsägande i barnpornografiärendet, skulle det bli ett digert arbete för polis och åklagare att försöka identifiera och hitta dessa för att fullborda den informations- och underrättelseskyldighet gentemot målsäganden som följer av förundersökningskungörelsen (1947:948). Detta skulle innebära att stora utredningsresurser måste tas i anspråk och att varje utredning kommer att ta betydligt längre tid än i dag. I de fall personen på bilden har identifierats i ett tidigare mål och någon redan har lagförts för sexualbrottet och skildringsbrottet kan det även ifrågasättas om personen själv har något intresse av att bli underrättad i det nya barnpornografiärendet. Polismyndighetens resurser är inte oändliga och risken finns att utrymmet att utreda bakomliggande sexualbrott blir mindre om allt större resurser måste läggas på att försöka identifiera och kontakta barn i utredningen av barnpornografibrott. Regeringen gör bedömningen att det därför finns risk för att en effektiv lagföring av de som gjort sig skyldiga till barnpornografibrott motverkas och att allvarliga sexuella övergrepp inte kan upptäckas och förhindras.

Därtill anför regeringen att frågan om vilka ärenden som ska prioriteras inte bör vara avhängig brottets placering i brottsbalken.

Sammantaget anser regeringen att dagens placering har goda sakliga skäl för sig och att de nackdelar som en flytt kan medföra väger tyngre än fördelarna. Regeringen anser därför att det i nuläget inte finns skäl att göra någon förändring i denna del.

Preskription av brott mot barn

Skälen för ändrade preskriptionsregler

Regeringen konstaterar att de nu gällande reglerna om straffrättslig preskription främst motiveras av rättspolitiska, humanitära och praktiska skäl. Det är inte lika angeläget att gamla brott blir bestraffade som att så sker med brott som ännu är aktuella i människors medvetande, och statens straffanspråk bör inte heller upprätthållas under obegränsad tid. Det har också ansetts rimligt

att den som efter ett brott har varit laglydig under en längre tid ska kunna känna sig trygg och inte behöva riskera att den existens han eller hon byggt upp åt sig går till spillo på grund av brottet. Ytterligare ett motiv bakom reglerna är att det kan vara förenat med svårigheter att utreda och föra bevisning om ett brott som begåtts för lång tid sedan. Vittnens minnesbilder kan blekna allteftersom tiden går, och både vittnen och gärningsmän kan hinna avlida. Även kraven på rättssäkerhet och effektivitet talar alltså för att gamla brott preskriberas. De rättspolitiska och humanitära skälen för preskription väger dock mindre tungt ju allvarligare brott det är fråga om. Det är också därför det föreskrivs olika preskriptionstider alltefter brottets svårhet.

Regeringen konstaterar att dessa grundläggande skäl för preskription är relevanta och att utgångspunkten bör vara att brott ska preskriberas och att det endast är för vissa allvarliga brott som det kan finnas skäl att överväga förändringar. Principen om ett samband mellan brottens straffskala och preskriptionstidens längd bör alltså som huvudregel fortfarande gälla.

Samtidigt finner regeringen att samhället har utvecklats och att synen på vissa typer av brottslighet har förändrats. Lagstiftaren har när det gäller flera brott ansett att det finns ett behov av att kunna markera en strängare syn genom att brottsligheten möts av en kraftigare reaktion.

Vidare har de forensiska metoderna för att utreda brott utvecklats, såsom spårsäkring och dna-analyser. Även teknikutvecklingen i övrigt innebär att bevisning kan säkras och sparas under flera år, vilket kan möjliggöra en rättssäker lagföring även efter lång tid.

Regeringen anför också att det finns ett starkt allmänt intresse av att allvarliga brott inte förblir ostraffade. Det gäller i synnerhet om brottet riktas mot ett barn. Vid övergrepp mot barn är riskerna för svåra och långvariga personliga skadeverkningar särskilt stora. Enligt regeringens mening har det straffrättsliga sanktionssystemet en central roll för att bekämpa sådan brottslighet. Höga krav måste därför ställas på att regelsystemet är utformat så att det medger en effektiv lagföring. Vissa brott mot barn särbehandlas redan i preskriptionshänseende genom den reglering om senarelagd utgångspunkt för beräkning av preskriptionstid som finns. De skäl som har anförts för att låta preskriptionstiden löpa från barnets 18-årsdag i stället för dagen för brottet kan göras gällande även i fråga om att förlänga eller helt avskaffa preskriptionstiden för dessa brott, åtminstone när det gäller de allvarligaste brottstyperna.

Regeringens slutsats blir att det finns skäl att överväga förändringar av preskriptionsreglerna för allvarliga brott mot barn och gör därvid nedanstående bedömningar.

Avskaffad preskription för vissa allvarliga brott mot barn

Enligt lagförslaget undantas från åtalspreskription våldtäkt som inte är mindre grov, grov våldtäkt och brott mot 2 § lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor som inte är mindre grovt, om brottet begåtts mot en person som inte

fyllt 18 år, samt våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn. Dessa brott ska undantas även från påföljdspreskription och absolut preskription.

Som nämnts ovan finns det enligt regeringen starka skäl för att avskaffa preskription för vissa allvarliga brott mot barn. Barn är särskilt skyddsvärda. Att begå brott mot några av de mest försvarslösa individerna i samhället framstår som särskilt förkastligt. Barn som utsätts för grova övergrepp kan påverkas av det under resten av livet. Det framstår därför som stötande när sådana brott inte kan lagföras och det enda hindret är att brottet begåtts för länge sedan. Det kan dröja långt in i vuxen ålder innan den som blivit utsatt orkar, vågar eller får möjlighet att bearbeta händelserna och vill anmäla dem. Från ett brottsofferperspektiv är det därför viktigt att det finns en möjlighet att få upprättelse även om det har gått lång tid sedan brottet begicks. Det finns också ett samhälleligt intresse av att en person som begått ett allvarligt brott kan straffas, i synnerhet om brottet drabbat ett barn.

Regeringen anser vidare att sexualbrott intar en särställning bland brotten mot person och innebär ett allvarligt angrepp på den personliga sfären. Våldtäktsbrotten är de svåraste och mest integritetskränkande av sexualbrotten. Det återspeglas i straffskalorna som sträcker sig från två till sex års fängelse för brott av normalgraden och från fem till tio års fängelse för grovt brott. Det är även vid våldtäktsbrotten som den största risken för skador måste antas föreligga, även om de i många fall inte är synliga. Brotten är inte sällan svåra för en utomstående att upptäcka. Enligt regeringens mening finns det för dessa brott starka både allmänna och enskilda intressen av att brottsligheten kan utredas och lagföras också sedan lång tid gått.

Även om det praktiska behovet sett till antalet fall är begränsat visar tillgänglig statistik trots allt att ett antal misstankar om våldtäktsbrott begångna mot barn läggs ned på grund av preskription varje år. (I promemorian finns en genomgång av statistik från Åklagarmyndigheten som avser antalet beslutade brottsmisstankar för 2013–2017 där åklagaren har angett preskription som skäl för ett nedläggningsbeslut, se avsnitt 6.4.)

Något som också talar för en avskaffad preskription är att flera av de övriga nordiska länderna redan har slopat preskriptionen för bl.a. våldtäkt som begåtts mot barn. Sammantaget menar regeringen att våldtäktsbrott bör undantas från preskription.

Enligt regeringens mening intar könsstympning av barn, i likhet med våldtäktsbrott mot barn, en sådan särställning att det finns skäl att undanta också det brottet från preskription.

Även medverkan till dessa brott kommer att undantas från preskription. Däremot kommer försök, förberedelse och stämpling till brotten även fortsättningsvis att preskriberas.

De brott som föreslås undantas från preskription bör enligt lagförslaget i enlighet med gällande ordning även fortsättningsvis preskriberas om brottet begåtts av någon som var under 21 år. I dessa fall bör preskriptionstiden, på samma sätt som i dag, räknas från den dag då målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år.

Andra allvarliga brott mot barn

I lagrådsremissen som föregick propositionen föreslogs avskaffad preskription även för vissa andra allvarliga brott mot barn, nämligen grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov som inte är mindre grovt, människohandel som inte är mindre grov, grov människoexploatering och grovt rån, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt 18 år. Det konstaterades att det var fråga om brott som riktar sig mot den personliga sfären, är starkt integritetskränkande och även har en sträng straffskala. Regeringen var medveten om att statistiken inte visar att preskription utgör något stort problem när det gäller de aktuella brottstyperna, men menade att varje fall som inte kan lagföras på grund av att preskription inträtt framstår som stötande.

Lagrådet avstyrker i sitt yttrande förslaget i denna del. Lagrådet anför att om allt fler brott preskriberas genom undantagsbestämmelser kan systemet med preskription komma att urholkas, bli svåröverskådligt och riskera att fjärma sig från de generella principer som ligger till grund för preskriptionsbestämmelserna. Det kan medföra att förutsägbarheten och acceptansen för regelverket minskar. Lagrådet fastslår att det i promemorian görs bedömningen att det inte kommit fram att det finns något behov av att avskaffa preskription eller förlänga preskriptionstiden för dessa brott samt att vad som framförs i lagrådsremissen i denna del inte heller visar på att det finns ett sådant behov.

Regeringen anför att det i och för sig finns skäl som talar för att preskription bör avskaffas för samtliga brott som omfattas av lagrådsremissens förslag, men att Lagrådets invändning inte går att bortse från och därför bör godtas.

Regeringen anför i denna del att den emellertid anser att det finns anledning att allmänt se över bl.a. preskriptionstidernas utformning för att säkerställa att de tillgodoser intresset av en effektiv lagföring av brott och är anpassade till den tekniska utvecklingen. Att det bör göras en översyn av preskriptionsinstitutet är också något som flera remissinstanser efterfrågar. Regeringen uppger att den därför avser att tillsätta en sådan utredning. Frågan om att avskaffa preskription för andra brott än de som omfattas av propositionen bör enligt regeringen lämpligen övervägas vidare inom ramen för den översynen.

Längsta tid för behandling av uppgifter i vissa register

Till följd av förslaget om att undanta ovannämnda brott från preskription föreslås även att uppgifter i spårregister över dna-profiler och fingeravtrycks- och signalementsregister från utredningar om dessa brott får behandlas i 70 år efter registreringen, dvs. längre än andra brott med liknande straffskalor, på samma sätt som andra brott som inte preskriberas.

Motionerna

Höjda straff m.m.

I kommittémotion 2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 10 begärs ett tillkännagivande om att se över de rekvisit som krävs för att få någon fälld för grovt barnpornografibrott. Motionärerna anser att det ska göras en bedömning av materialets grovhet i stället för mängden bilder. Vidare yrkar motionärerna att minimistraffet för barnpornografibrott av normalgraden och maximistraffet för grovt barnpornografibrott ska höjas.

Brottets beteckning och placering

I kommittémotion 2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 47 i denna del begärs ett tillkännagivande om att se över om brottsbeteckningen för barnpornografibrott bör ändras till dokumenterade sexuella övergrepp mot barn. Liknande begäranden framställs i kommittémotionerna 2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15 i denna del och 2019/20:3359 av Lina Nordquist m.fl. (L) yrkande 6 i denna del.

I kommittémotion 2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 47 i denna del begärs ett tillkännagivande om att utreda barnpornografibrottets placering i brottsbalken. Liknande begäranden framställs i kommittémotionerna 2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15 i denna del och 2019/20:3359 av Lina Nordquist m.fl. (L) yrkande 6 i denna del samt i motion 2019/20:3490 av Helena Vilhelmsson (C).

Preskription

I kommittémotion 2019/20:3489 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkandena 1-3 begärs tillkännagivanden om att åtals- och påföljdspreskription ska avskaffas för samtliga de brott mot barn som föreslogs i lagrådsremissen. Som en följd av detta bör även uppgifter från dessa brott få behandlas i spårregister m.m. i 70 år efter registrering.

I kommittémotion 2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 43 begärs att regeringen skyndsamt genomför lagstiftningen där preskriptionstiden för sexualbrott mot barn tas bort.

Enligt kommittémotion 2019/20:2826 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 3 bör det genomföras en översyn av preskriptionstiderna för sexualbrott. Motionärerna anför att man då bör överväga att helt ta bort preskriptionstiden vid sexualbrott mot barn. I motion 2019/20:1495 av Lotta Olsson (M) yrkande 2 framställs en liknande begäran.

Tidigare riksdagsbehandling

Socialutskottet behandlade under våren 2014 regeringens skrivelse 2013/14:91 Åtgärder för att stärka barnets rättigheter och uppväxtvillkor i Sverige. Med anledning av skrivelsen hade bl.a. ett motionsyrkande väckts om

att se över om preskriptionstiden för sexualbrott och andra allvarliga brott mot barn kan tas bort. Justitieutskottet anförde i ett yttrande till socialutskottet att socialutskottet borde avstyrka yrkandet. Socialutskottet anförde för sin del att det sammantaget kan finnas starka skäl för att särbehandla preskription av sexualbrott mot barn. Socialutskottet föreslog därför att riksdagen skulle besluta om ett tillkännagivande om att regeringen skulle låta göra en översyn av om preskriptionstiden för sexualbrott och andra allvarliga övergrepp mot barn kan tas bort (bet. 2014/15:SoU23). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2013/14:325–326).

Vidare behandlade justitieutskottet under våren 2019 motioner om att preskriptionen för vissa sexualbrott borde avskaffas respektive förlängas (bet. 2019/20:JuU11 s. 116). Utskottet anförde att såväl rättsväsendets som de brottsbekämpande myndigheternas förmåga att hitta förövare som undandrar sig rättvisan behöver förbättras för att fler ska kunna ställas inför rätta. I syfte att stärka skyddet för barn och unga som utsatts för sexuella övergrepp ansåg utskottet att regeringen i den då pågående beredningen av det förslag som nu behandlas i detta betänkande borde överväga att föreslå en avskaffad preskription för alla sexualbrott som begås mot barn. Vidare borde preskriptionstiden för våldtäkt som begås mot en vuxen förlängas.

I samma betänkande behandlades motionsyrkanden om barnpornografibrottets placering och beteckning (s. 73 f.). Utskottet anförde i huvudsak att den utredning som behandlas i detta betänkande inte borde föregripas och avstyrkte motionerna.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:181).

Regeringens redovisning av tillkännagivandena

Regeringen uppger att den översyn som avsågs i tillkännagivandet från 2014 genom propositionen är genomförd och att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Vad gäller tillkännagivandet från 2019 bedömer regeringen att det genom ställningstagandena i propositionen är tillgodosett när det gäller avskaffad preskription, men att det inte är slutbehandlat.

Utskottets ställningstagande

Frågor om barns rättigheter och om åtgärder för att motverka exploatering av och sexuella övergrepp mot barn är högt prioriterade av utskottet. Det är därför viktigt att det straffrättsliga regelverket på området är effektivt och ändamålsenligt.

Den tekniska utvecklingen har inneburit att barnpornografibrottet har antagit nya och mer allvarliga former och att risken för spridning av barnpornografiska bilder ökat. Som anförts i propositionen finns det mycket som talar för att de sexuella övergrepp som dokumenteras blir allt grövre och ofta innefattar våld och övergrepp på mycket unga barn. Utskottet delar

regeringens bedömning att den utveckling som skett innebär att allvarliga former av barnpornografi bör ses som mer klandervärda än tidigare och ställer sig bakom förslaget att höja minimistraffet för grovt barnpornografibrott.

Utskottet delar vidare regeringens bedömning i det som anförs ovan om att det är otillfredsställande med olika krav på en gärningsmans uppsåt om ett barns ålder vid olika brott. Det finns inte skäl att vid barnpornografibrott ställa lägre krav på en gärningsmans möjligheter att få klarhet i åldern på den person som han eller hon skildrar, jämfört med olika sexualbrott.

Utskottet välkomnar också regeringens förslag om avskaffad preskription för våldtäktsbrott och könsstympning som begåtts mot barn, som är i enlighet med tidigare tillkännagivanden från riksdagen. Även om skälen bakom gällande regler om preskription fortfarande är relevanta avser förslaget mycket allvarliga brott riktade mot barn som riskerar att påverka dem under resten av livet. Som regeringen anför kan det befaras dröja långt in i vuxen ålder innan den som blivit utsatt orkar bearbeta och berätta om den typ av övergrepp som det är fråga om. Det finns därtill ett samhälleligt intresse av att denna typ av brott kan bestraffas.

Sammantaget anser utskottet således att regeringens förslag är ändamålsenligt utformat och att det bör antas.

Vad gäller frågan om höjt maximistraff för grovt barnpornografibrott noterar utskottet att det straffet höjdes från fyra till sex års fängelse 2005. Utskottet är inte nu berett att ta initiativ till en ytterligare skärpning av straffet. När det gäller minimistraffet för brott av normalgraden ser utskottet att den nuvarande gränsen är lämplig eftersom den ger utrymme för en nyanserad bedömning av straffvärdet i det enskilda fallet. Utskottet delar vidare regeringens bedömning i fråga om kvalifikationsgrunderna för grovt barnpornografibrott. Utskottet avstyrker därför motion 2019/20:2728 (KD) yrkande 10.

Vidare delar utskottet den bedömning som regeringen gör i propositionen i fråga om barnpornografibrottets brottsbeteckning och dess placering i brottsbalken. Trots att det finns viss relevans i de invändningar som framförts mot den rådande ordningen menar utskottet att de nackdelar som en ny benämning respektive flytt av barnpornografibrottet kan medföra väger tyngre än fördelarna. Utskottet avstyrker därför motionerna 2019/20:3248 (C) yrkande 47, 2019/20:2728 (KD) yrkande 15, 2019/20:3359 (L) yrkande 6 och 2019/20:3490 (C).

Som anförts ovan är skälen bakom de gällande reglerna om preskription av brott alltså relevanta. I fråga om motionsyrkanden om att avskaffa preskription för ytterligare brott mot barn menar utskottet att den avvägning som görs i propositionen är väl avvägd. De brott som enligt lagförslaget undantas från preskription får typiskt sett anses drabba barn särskilt svårt. Även om andra allvarliga brott mot barn också riskerar att påverka de barn som utsätts för dem på ett djupgående sätt går det inte att bortse från de invändningar i denna del som framförs av Lagrådet, innefattande att statistiken inte visar att preskription utgör något stort problem när det gäller de aktuella

brottstyperna. Utskottet, som noterar att regeringen aviserar en bredare översyn av preskriptionstidernas utformning, avstyrker därför motionerna 2019/20:3489 (SD) yrkandena 1–3, 2019/20:2826 (L) yrkande 3 och 2019/20:1495 (M) yrkande 2. Vad gäller motion 2019/20:3248 (C) yrkande 43 får det genom lagförslaget anses i huvudsak tillgodosett, varför det avstyrks.

Utskottet har slutligen inget att invända mot regeringens redovisning av de tillkännagivanden som redogörs för ovan.

Reservationer

1. Höjda straff m.m., punkt 2 (KD)

av Andreas Carlson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 10.

Ställningstagande

Jag anser att de rekvisit som krävs för att få någon fälld för grovt barnpornografibrott bör ses över. Enligt min mening är det grovheten på materialet som ska bestämma om brottet är grovt, inte mängden bilder, vilket vi har sett exempel på är fallet i dag.

Jag anser vidare att det är problematiskt att påföljden för barnpornografibrott ofta bestämts till böter. Att endast ett fåtal domar inneburit att gärningsmannen dömts till fängelse är inte acceptabelt. Den som befattar sig med barnpornografi begår ett mycket allvarligt brott. Minimistraffet för brott av normalgraden bör därför höjas till sex månaders fängelse och böter bör slopas i straffskalan.

Jag vill också höja maximistraffet för grovt barnpornografibrott till tio års fängelse, samma maxstraff som för grov våldtäkt mot barn.

Regeringen bör återkomma med förslag som tillgodoser detta.

2. Brottets benämning, punkt 3 (M, C, KD, L)

av Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Magdalena Schröder (M), Johan Hedin (C), Josefin Malmqvist (M) och Joar Forssell (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15 i denna del,
2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 47 i denna del och
2019/20:3359 av Lina Nordquist m.fl. (L) yrkande 6 i denna del.

Ställningstagande

Vi anser att barnpornografibrottets allvar inte till fullo speglas genom den nuvarande beteckningen. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att överväga om brottet ska ges en annan rubricering som bättre uttrycker allvaret i att ladda ned, titta på eller sprida skildringar av sexuella övergrepp på barn.

3. Brotts placering i brottsbalken, punkt 4 (C, KD, L)

av Andreas Carlson (KD), Johan Hedin (C) och Joar Forssell (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15 i denna del,
2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 47 i denna del,
2019/20:3359 av Lina Nordquist m.fl. (L) yrkande 6 i denna del och
2019/20:3490 av Helena Vilhelmsson (C).

Ställningstagande

Barnpornografi är ett hemskt brott som kan påverka det utsatta barnet resten av dess liv. I Sverige räknas detta brott som ett brott mot allmän ordning. Formellt sett saknas det därmed ett brottsoffer och straffsatserna är relativt låga. Dessa brott prioriteras därför inte den utsträckning som det vore önskvärt. Vi anser att brottets konstruktion bör ses över. Det bör därvid övervägas om barnpornografibrottet helt eller delvis ska flyttas till brottsbalkens kapitel om sexualbrott.

4. Preskription, punkt 5 (M, KD, L)

av Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Magdalena Schröder (M), Josefin Malmqvist (M) och Joar Forssell (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:1495 av Lotta Olsson (M) yrkande 1 och
2019/20:2826 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 3 och
bifaller delvis motionerna
2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 43 och
2019/20:3489 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Vi anser att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda barns sexuella integritet. Barn som utsätts för sexualbrott får leva med livslånga trauman. Denna typ av brott mot barn kan få förödande konsekvenser för barns förmåga att känna tillit till andra människor. Det är viktigt att barn som utsätts för dessa brott vågar berätta och sedan även anmäla. Detta är dock processer som kan ta många år. Därför är det förödande om det sedermera inte går att lagföra en gärningsman för brottet, på grund av att preskriptionstiden gått ut. Med hänsyn till detta och den tekniska utveckling som förbättrat möjligheterna att få fram hållbar bevisning i betydligt fler äldre brottsutredningar anser vi att det är påkallat med en översyn av om preskriptionstiden för alla sexualbrott mot barn bör tas bort helt.

5. Preskription, punkt 5 (SD)

av Katja Nyberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3489 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkandena 1–3 och
bifaller delvis motionerna
2019/20:1495 av Lotta Olsson (M) yrkande 1,
2019/20:2826 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 3 och
2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 43.

Ställningstagande

I sitt yttrande anför Lagrådet att det ser en risk för att promemorians förslag om att undanta flera allvarliga brott mot barn från preskription skulle urholka systemet, leda till svåröverskådlighet samt minska regelverkens förutsägbarhet och acceptans. Jag anser i stället att en ordning där allvarliga brott mot barn inte beivras, även om det framkommer teknisk eller annan bevisning långt efter det att brottet begicks, snarare är vad som medför en minskad acceptans för regelverket. I synnerhet bör den tekniska utvecklingen

ligga till grund för reviderade grundförutsättningar för preskription; argumenten om rättsosäkerhet blir mindre relevanta om den tekniska utvecklingen ökar sannolikheten för en rättssäker process även långt efter att brottet begåtts. På denna grund anser jag att promemorians förslag om att undanta även vissa andra allvarliga brott mot barn ska tillgodoses. I enlighet med detta bör även uppgifter i utredningar om dessa brott få behandlas i spårregistret i 70 år.

Särskilt yttrande

Preskription, punkt 5 (M)

Johan Forssell (M), Magdalena Schröder (M) och Josefin Malmqvist (M) anför:

Allteftersom fler brott kan lösas efter längre tid minskar de skäl som motiverat de nuvarande tidsgränserna för när brott preskriberas. Det finns enligt vår mening även skäl att i större utsträckning än idag beakta brottsoffrets behov av upprättelse. Bestämmelserna om preskription är dessutom gamla och såväl den forensiska tekniken som synen på flera brott, särskilt brott mot person, har förändrats över tid. Enligt vår mening är det direkt stötande att det är möjligt att undgå straff genom att hålla sig undan ett antal år. Vi anser därför att det finns anledning att tillsätta en utredning med uppdrag att göra en total översyn av bestämmelserna om preskription, och vi har även i annat sammanhang yrkat om detta samt att grova sexualbrott och våldtäkt bör undantas från preskription även när de begåtts mot vuxna.

Mot denna bakgrund välkomnar vi nu att skyddet för barn stärks genom att preskriptionstiden för våldtäktsbrott och könsstympningsbrott mot barn tas bort. Vi ställer oss också bakom motionsyrkanden om att det är påkallat med en översyn om preskriptionstiden för alla sexualbrott mot barn. Vi är däremot inte beredda att på sätt som föreslås i motion 2019/20:3489 (SD) yrkandena 1–3 nu peka ut vissa ytterligare brott mot som ska undantas från preskription utan anser att detta bör utredas i samband med en större översyn av preskriptionsinstitutet.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2019/20:69 Barnpornografibrottet och preskription av brott mot barn:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Följdmotionerna

2019/20:3489 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtalspreskription för fler brott mot barn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa påföljdspreskription för fler brott mot barn och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad behandling av uppgifter i spårregistret för fler brott mot barn och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3490 av Helena Vilhelmsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffbestämmelsen om barnpornografibrott bör flyttas till 6 kap. brottsbalken och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2019/20

2019/20:1495 av Lotta Olsson (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ta bort preskriptionstiden för sexualbrott mot barn och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnpornografibrott och tillkännager detta för regeringen.

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att byta namn på barnpornografi till dokumenterade sexuella övergrepp på barn och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2826 av Johan Pehrson m.fl. (L):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avskaffade preskriptionstider för sexualbrott mot barn och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C):

43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt ta bort preskriptionstiden för sexualbrott mot barn och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnpornografibrottets placering i brottsbalken och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3359 av Lina Nordquist m.fl. (L):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en ändrad brottsrubricering av barnpornografibrottet och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 §, 16 kap. 10 a § och 35 kap. 2 och 4 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.2 §¹

För brott som begåtts utom riket döms efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,
2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här,
3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader, eller
4. i utövningen av ett svenskt företags näringsverksamhet och det är fråga om givande av muta, grovt givande av muta eller handel med inflytande enligt 10 kap. 5 d § 2.

Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i

- | | |
|--|---|
| 1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och
16 kap. 10 a § första stycket 1 och
<i>femte</i> stycket eller försök till sådana
brott, | 1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och
16 kap. 10 a § första stycket 1 och
<i>sjätte</i> stycket eller försök till sådana
brott, |
| 2. 4 kap. 4 § andra stycket varigenom någon förmåtts att ingå ett sådant äktenskap eller en sådan äktenskapsliknande förbindelse som avses i 4 c § eller försök till sådant brott, eller | |
| 3. 6 kap. 1–6, 8, 9 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2, 4–6, 8, 9 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år. | |

¹ Senaste lydelse 2019:829.

16 kap.10 a §²

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
3. förvärfvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
5. innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till

döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år.

Är ett brott som avses i första stycket ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. Är pubertetsutvecklingen fullbordad, ska ansvar för gärning enligt första stycket 2–5 dömas ut bara om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under arton år.

Till ansvar för gärning som avses i första stycket 1 ska dömas även den som inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den som skildras är under arton år.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där eller i andra stycket.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid *bedömning* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om *det* har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om *brottet* har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.

² Senaste lydelse 2010:1357.

35 kap.2 §³

Bestämmelserna i detta kapitel om bortfallande av påföljd gäller inte för

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 §,

2. våldtäkt eller grov våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller tredje stycket, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

3. våldtäkt mot barn eller grov våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 §,

4. brott enligt 2 § första eller tredje stycket lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

2. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,

5. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,

3. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller

6. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller

4. försök till *dessa brott.*

7. försök till *brott som avses i 1, 5 eller 6.*

Har någon begått brott som avses i första stycket innan han eller hon fyllt tjuugoett år, gäller dock bestämmelserna om bortfallande av påföljd i detta kapitel.

4 §⁴

De i 1 § bestämda tiderna ska räknas från den dag brottet begicks. Om det förutsätts att en viss verkan av handlingen ska ha inträtt innan en påföljd får dömas ut, ska tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.

Vid brott som avses i följande bestämmelser ska de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år:

1. 6 kap. 4–6, 8 och 9 §§ eller försök till sådana brott,

2. 6 kap. 1–3, 10 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

3. 16 kap. 10 a § första och *femte* styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och en

3. 16 kap. 10 a § första och *sjätte* styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och en

³ Senaste lydelse 2014:407.

⁴ Senaste lydelse 2018:618.

tillämpning av första stycket inte leder till att möjligheten att döma ut påföljd bortfaller senare, tillämpning av första stycket inte leder till att möjligheten att döma ut påföljd bortfaller senare,

4. 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstymning av kvinnor eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

Vid bokföringsbrott som inte är ringa ska tiden räknas från den dag då den bokföringsskyldige har försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar, om detta skett inom fem år från brottet. Om den bokföringsskyldige inom fem år från brottet blivit föremål för revision av Skatteverket, ska tiden räknas från den dag då revisionen beslutades.

1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2020.

2. Bestämmelsen i 35 kap. 2 § första stycket i den nya lydelsen tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att döma till påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 20 d § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

20 d §¹

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri enligt 19 kap. 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om

a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,

b) grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 b § tredje stycket brottsbalken,

c) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

d) grovt sexuellt övergrepp enligt 6 kap. 2 § andra stycket brottsbalken,

e) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

f) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § andra stycket brottsbalken,

g) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,

h) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,

i) grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § *femte* stycket brottsbalken, j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § *sjätte* stycket brottsbalken,

k) grovt övergrepp i rättsak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

l) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller

m) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

¹ Senaste lydelse 2018:602.

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2020.